A vintage desk scene featuring a quill pen with a dark, textured handle and a white feather, resting on a piece of aged, crumpled paper. To the left, a small white inkwell with dark ink sits on a wooden surface. Several rolled-up scrolls of aged paper are scattered around, some with frayed, torn edges. The background is a dark wooden surface with a prominent grain.

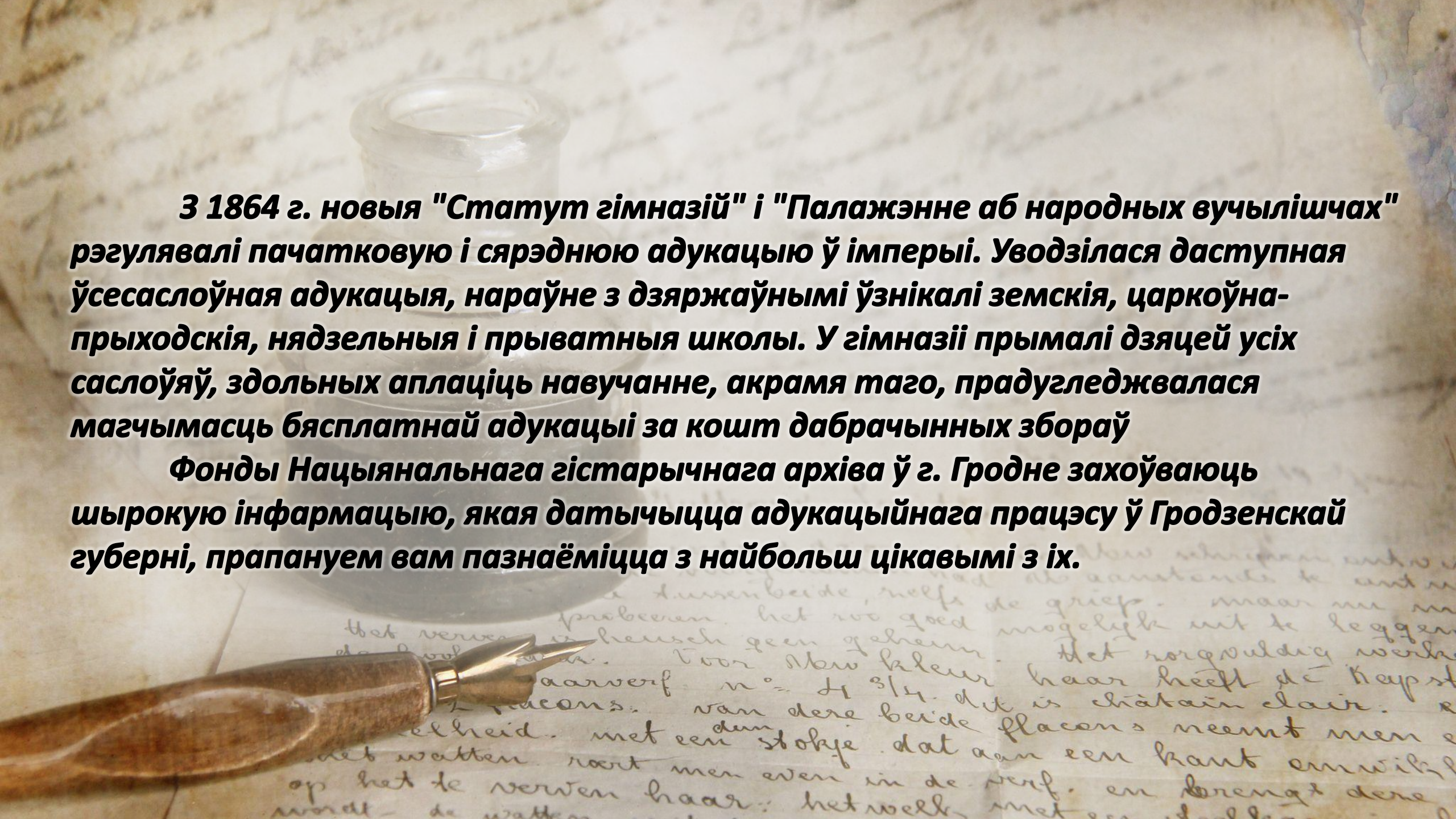
**АГЛЯД СЯРЭДНІХ ВУЧЭБНЫХ
УСТАНОЎ ГРОДЗЕНСКОЙ ГУБЕРНІ**

**«Чувства истинной чести, прямота и благородство души должны
быть основанием всякаго воспитания и обучения»**

У 1801-1804 гадах у Гродзенскай губерні, якая з'яўлялася тэрытарыяльнай адзінкай Расійскай імперыі, заканчвалася стварэнне сістэмы адукацыі ў рамках дзяржаўнай палітыкі, якая адпавядала дзеючым патрэбам грамадства.

У 1802 г. было створана Міністэрства народнай асветы. У 1803 г. было апублікавана новае палажэнне аб стварэнні навучальных устаноў, у адпаведнасці з якім былі ўведзены новыя прынцыпы сістэмы адукацыі: бессаслоўнасць навучальных устаноў, бясплатная адукацыя на ніжніх этапах і бесперапыннасць навучальнай праграмы

У 1828 г. быў выдадзены школьны статут, у якім пачатковая і сярэдняя адукацыя дзялілася на тры ступені. Дзеці ніжэйшых саслоўяў наведвалі аднакласныя парафіяльныя вучылішчы, дзеці сярэдніх саслоўяў (мяшчане і купцы) – розныя трохкласныя вучылішчы, дзеці чыноўнікаў і дваран – сямікласныя гімназіі і ўніверсітэты.

З 1864 г. новыя "Статут гімназій" і "Палажэнне аб народных вучылішчах" рэгулявалі пачатковую і сярэднюю адукацыю ў імперыі. Уводзілася даступная ўсесаслоўная адукацыя, нараўне з дзяржаўнымі ўзнікалі земскія, царкоўна-прыходскія, нядзельныя і прыватныя школы. У гімназіі прымалі дзяцей усіх саслоўяў, здольных аплаціць навучанне, акрамя таго, прадугледжвалася магчымасць бясплатнай адукацыі за кошт дабрачынных збораў

Фонды Нацыянальнага гістарычнага архіва ў г. Гродне захоўваюць шырокую інфармацыю, якая датычыцца адукацыйнага працэсу ў Гродзенскай губерні, прапануем вам пазнаёміцца з найбольш цікавымі з іх.

ГІМНАЗІІ, ПРАГІМНАЗІІ

and far
ment of
hand and
Domini 1897.

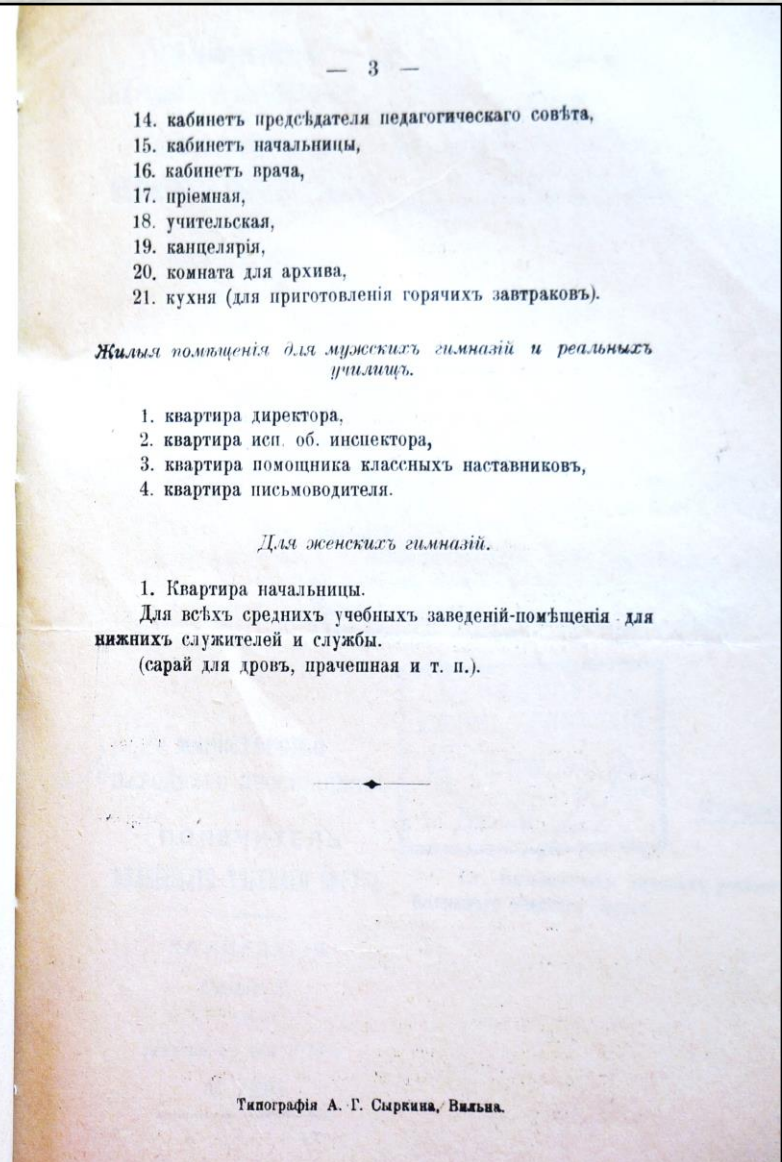
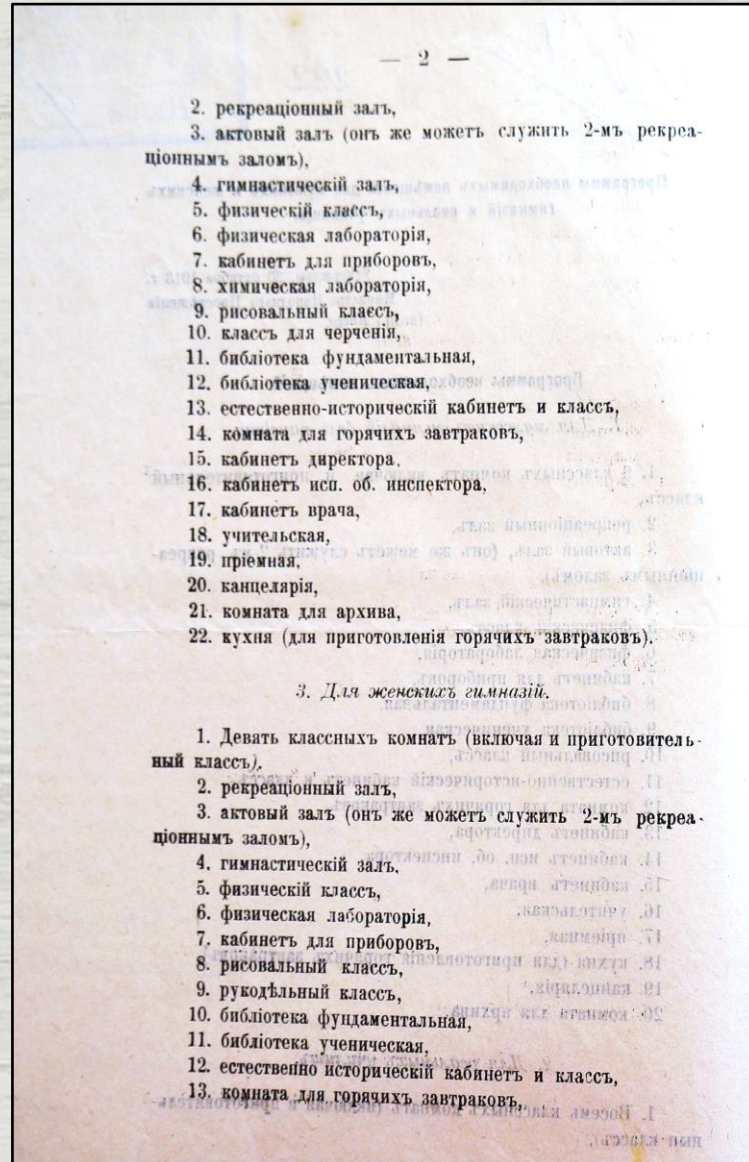
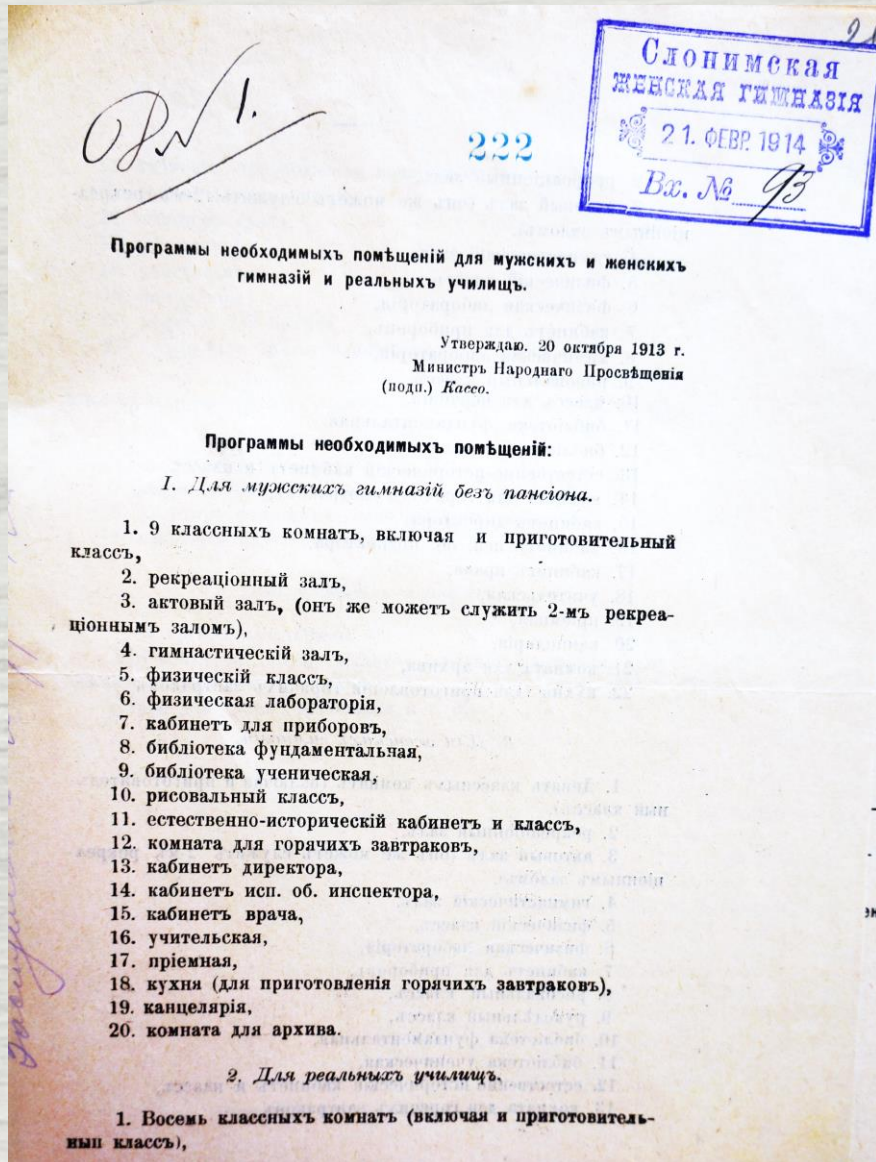

Гімназіі былі ў веданні Міністэрства народнай асветы, знаходзіліся ва ўпраўленні губернскага дырэктара вучылішчаў, з'яўляліся ўсесаслоўнымі ўстановамі. Згодна са статутам, гімназіі дзяліліся на агульныя і класічныя, мужчынскія і жаночыя. У праекце гэтага статута, які захоўваецца ў бібліятэцы нашага архіва, адзначана, што «гимназии имеют целью доставить общее образование и вместе с тем служат приготовительными заведениями для поступления в университеты, или в другие высшие специальные училища». Агульная працягласць курса навучання складала 7-8 гадоў. У гімназіях вывучаліся Закон Божы, руская мова і царкоўна-славянская славеснасць, лацінская, нямецкая, французская мовы, матэматыка, прыродазнаўства, фізіка, гісторыя, геаграфія, маляванне, чарчэнне і чыстапісанне.

Гродзенская губернская мужчынская гімназія

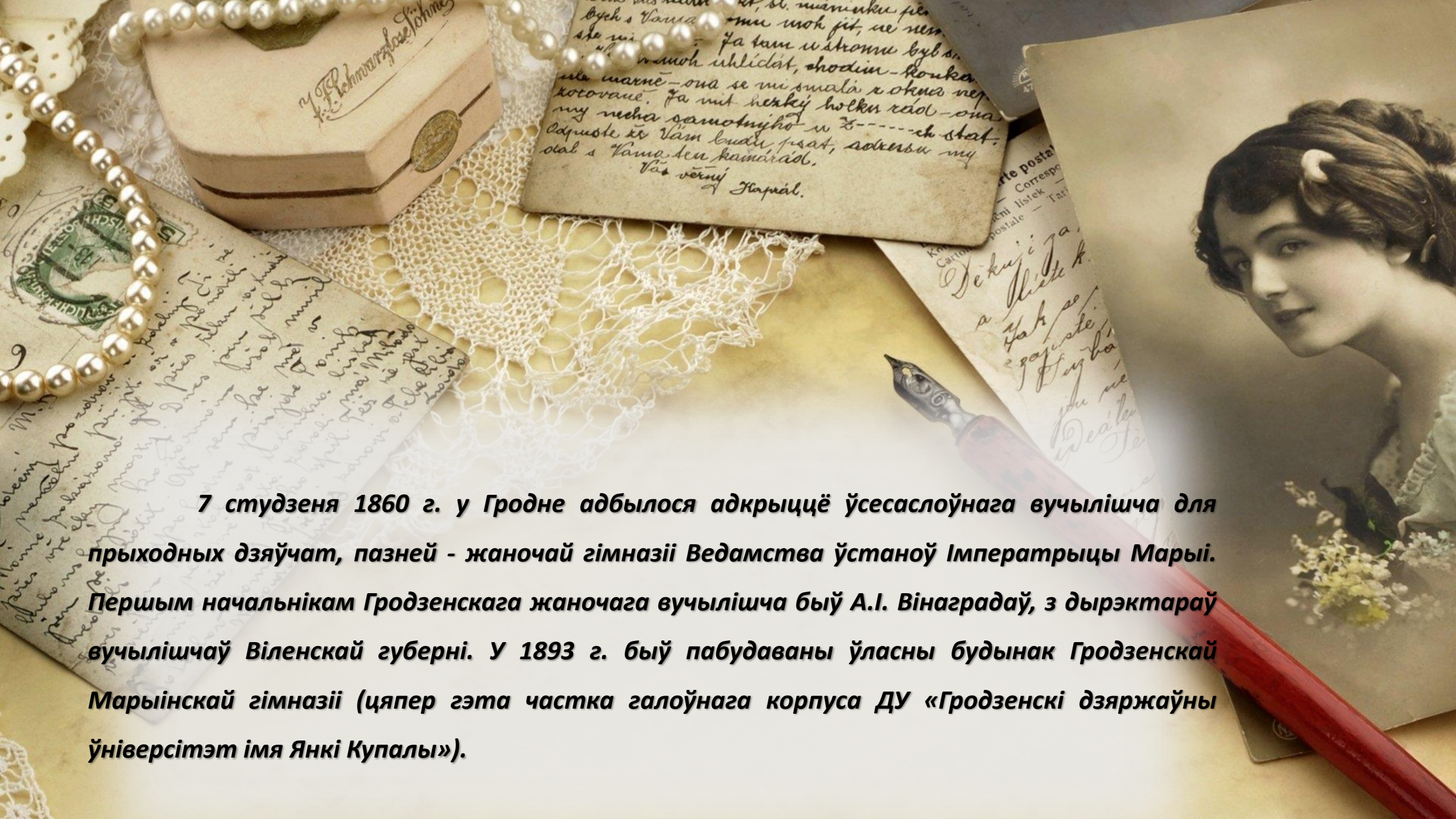
Програмы необходимых памяшканняў для гімназій і рэальных вучылішчаў, 1913 г.

Гродзенская жаночая гімназія

7 студзеня 1860 г. у Гродне адбылося адкрыццё ўсесаслоўнага вучылішча для прыходных дзяўчат, пазней - жаночай гімназіі Вѣдамства ўстаноў Імператрыцы Марыі. Першым начальнікам Гродзенскага жаночага вучылішча быў А.І. Вінаградаў, з дырэктараў вучылішчаў Віленскай губерні. У 1893 г. быў пабудаваны ўласны будынак Гродзенскай Марыінскай гімназіі (цяпер гэта частка галоўнага корпуса ДУ «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы»).

Ведамасць аб колькасці вучыцялей і навучэнцаў у Гродзенскай жаночай гімназіі, 1883 г.

Вѣдомость.

Описан ученицъ и ученицъ въ Гродзенской Женской Гимназии за 1883 годъ.

ЦУ

Административная часть.

Начальникъ Гимназии, Административн. ч. в. с. 8.	
Ученицъ	25.
Ученицъ	345.
По вѣрноподаткамъ:	
Грѣхославнаго	135.
Грѣхославнаго	43.
Английскаго	12.
Математическаго	3.
Юридическаго	152.
По есамоуказамъ:	
Дружескихъ и дворянъ	143.
Духовнаго	23.
Купцовъ и ситчанъ	174.
Сельскаго	4.
Чужестранцевъ	1.

И. Г. Начальника Гимназии
Губерн. Административнаго Управления

Ведамасць аб памеры платы за навучанне ў жаночых гімназіях Вѣдамства ўстаноў Імператрыцы Марыі, 1913 г.

ВѢДОМОСТЬ
о размѣрахъ платы за ученіе въ женскихъ гимназіяхъ Вѣдомства
учрежденій И. ИМПЕРАТРИЦЫ МАРИИ.

Наименованіе гимназій.	Въ приготовитель- номъ классѣ.	Въ младшихъ классахъ	Въ старшихъ классахъ.
С. Петербургскія	100р.	110р.	120р.
Царскосельская	80р.	90р.	100р.
Гатчинская	—	90	100
Московскія	100	110	120
Губернскія:			
Астраханская	60р.	70р.	80р.
Виленьская	60	70	80
Витебская	—	70	80
Вильноволочская	—	60	60
<u>Гродзенская .....</u>	<u>60</u>	<u>70</u>	<u>80</u>
Витомірская	60	70	80
Камепецъ-Подольская	—	70	80
Кіево-Подольская	70	80	90
Кіево-Фундуклеевская	70	80	90
Ковенская	60р.	70	80
Минская	60р.	70	80
Могилевская	60	70	80
Рязанская	60	70	80
Саратовская	70	80	90
для плательщ. гор. пал.	60	70	80
Сибирская	60	70	80
Тобольская	50	60	70

И. Г. Губерн. Начальникъ Гимназій В. Губернскаго Управления.

Фрагмент журнала паспяховасці вучаніц Гродзенскай жаночай гімназіі за 1895/96 навучальны год.

Табліца колькасці ўрокаў у тыдзень у жаночых гімназіях і прагімназіях ведамства Міністэрства народнай асветы, 1869 г.

№	Пазіцыя	Колькасць урокаў														
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
17. Тургановіч Марія		Польскі	Закон Божы	Рускі алякс. Францускі алякс.	Швейцарскі алякс.	Історыя	Географія	Естэтыка	Арытметыка	Геометрыя	Фізіка	Матэматыка геогр.	Вяснова і лясная	Чыстописанне	Рэканіе	Руская
1	четверть	12	12	8	9	-	7	9	10	9	8	7	7	10		
2	четверть	12	11	8	9	-	7	10	-	9	-	7	7	10		
3	четверть	11	11	7	9	-	8	9	8	7	7	7	7	10		
4	четверть	12	12	9	10	-	8	7	6	8	9	7	7	10		
Годовой балл		12	12	8	9	-	7	9	8	8	8	7	7	10		
Экзамен																
Общій выводъ																
Опредѣленіе конференціи.																
Переводити <i>С. П. и</i>																
18. Матина Евгенія		Польскі	Закон Божы	Рускі алякс. Францускі алякс.	Швейцарскі алякс.	Історыя	Географія	Естэтыка	Арытметыка	Геометрыя	Фізіка	Матэматыка геогр.	Вяснова і лясная	Чыстописанне	Рэканіе	Руская
1	четверть	11	12	7	8	7	7	7	-	7	8	7	6	7		
2	четверть	10	12	7	8	8	7	9	8	7	8	6	7	7		
3	четверть	11	12	8	8	7	7	9	8	6	7	8	4	5		
4	четверть	12	11	9	8	8	8	5	-	7	7	8	6	5		
Годовой балл		11	12	8	8	8	7	7	8	7	7	8	6	5		
Экзамен																
Общій выводъ																
Опредѣленіе конференціи.																
Переводити <i>С. П. и</i>																

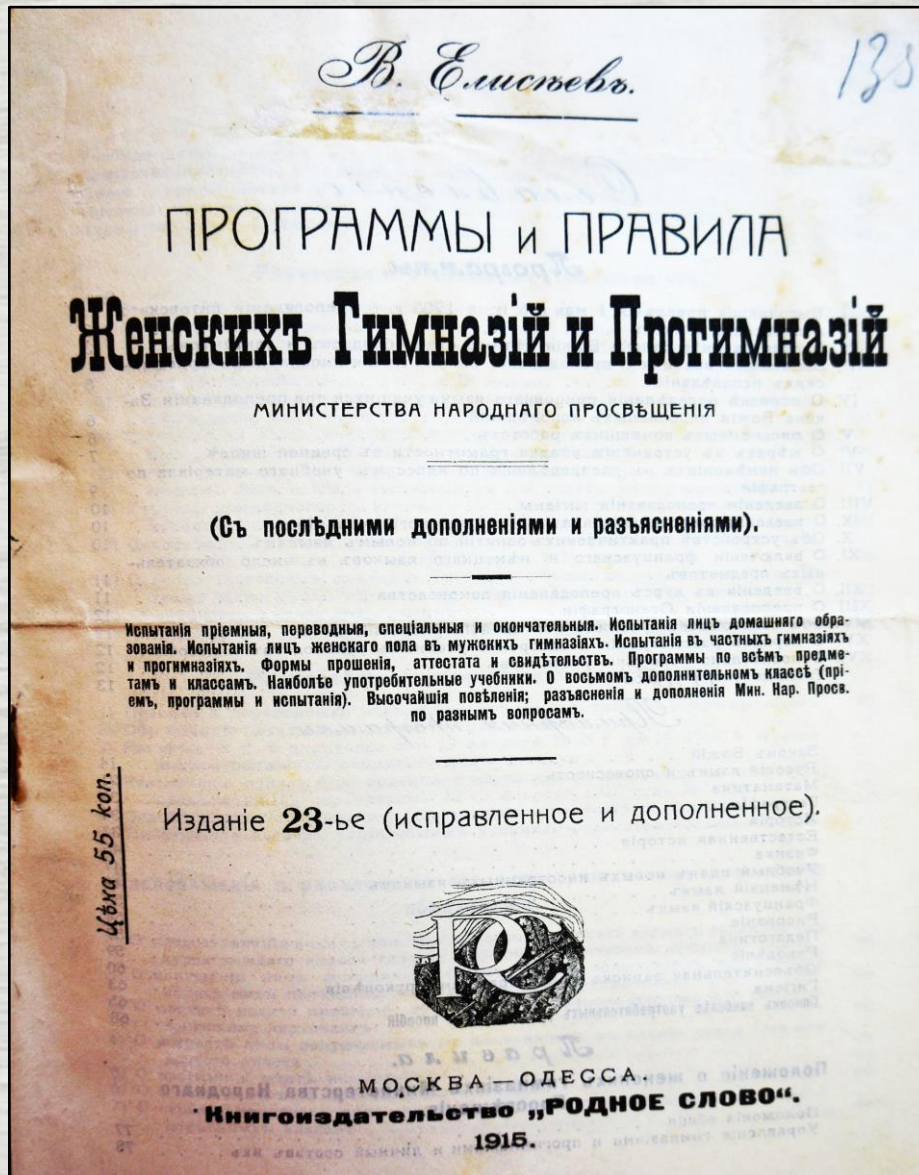
Таблица

количества уроков в неделю в женских гимназиях и прогимназиях ведомства Министерства Народного Просвещения

	Классы							Всего
	I	II	III	IV	V	VI	VII	
А. Тридцать обязательных								
Занятия Греческой	2	2	2	2	2	2	2	14
Русский язык и словесность	4	4	3	3	3	3	3	23
Математика	3	3	3	3	3	4	4	23
История	2	2	2	2	-	-	2	10
История	-	-	2	2	3	3	2	12
Естественная история и физика	-	-	-	2	2	3	3	10
Чистописание	2	2	1	1	-	-	-	6
Рукоделие	-	-	2	2	2	2	1	9
Итого	13	13	15	14	15	17	17	104
Б. Не обязательные или а)								
Французский язык	5	5	4	3	4	3	2	26
Французский язык	5	5	4	3	4	3	2	26
Рисование	2	2	2	2	2	2	2	14
Музыка	-	-	-	-	-	-	2	2
Итого	25	25	25	25	25	25	25	150
или б) Офиц. ур. новых иностр. языков								
Латинский язык	5	5	4	3	4	3	2	26
Греческий язык	6	6	6	5	5	5	5	38
Итого	11	11	10	8	9	8	7	64
Всего	24	24	30	30	30	30	30	240

Всего уроков по новым иностр. языкам 240.

Фрагмент програми і правил жаночых гімназій і прогімназій, 1915 г.

Выхаванка Слонімскай жаночай гімназіі, 1913 г.

**Паведамленне віленскага генерал-губернатора
гродзенскаму губернатару аб выдзяленні
сродкаў на адкрыццё ў г. Брэст-Літоўску
сямікласнай жаночай гімназіі, 1904 г.**

2

М. В. Д.
ВИЛЕНСКИЙ,
новенский и гродненский
ГЕНЕРАЛЬ-ГУБЕРНАТОРЪ.

Город. губ. 20. АПР. 1904 № 418

Господину Гродненскому Губернатору.

~~18-АПР-1904~~
ГРОДНЕНСКИЙ ГУБЕРНАТОРЪ

„16“ Апрелья 1904 года.
№ 2264.

Г. С. -Петербургъ.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, по всеподданнейшему докладу Временно Управляющего Министерством Народнаго Просвѣщенія, въ 20 день Марта 1904 года, ВЪСОЧАЙШЕ соизволил на учрежденіе въ г. Брестъ-Литовскѣ, съ 1 Іюля 1904 года, семиклассной женской гимназіи по положенію 26 Мая 1869 года, съ отношеніемъ ея содержанія на 2000 руб., ассигнуемые ежегодно Брестской городской думой, 1950 руб., ассигнуемые ежегодно Брестскою мѣщанскою Управою и на сборъ платы за ученіе.

О такомъ ВЪСОЧАЙШЕМЪ повелѣніи имѣю честь сообщить Вашему Превосходительству для свѣдѣнія.

Генераль-Лейтенантъ *[Подпись]*

**Ведамасць паспяховасці вучаніц Слонімскай
жаночай гімназіі за 1910/11 навучальны год.**

ВѢДОМОСТЬ

о средней успѣшности учащихся Слонимской женской гимназіи въ концѣ 1910-11 учебнаго года по предметамъ и классамъ.

Классы	I	II	III	IV	V	VI	VII
Число учащихся въ концѣ учебнаго года.	42	42	45	45	73	76	46.
а/По отдѣльн. предметамъ.							
Законъ Божій...	31 /31/	33 /33/	40 /40/	37/37/	65 /65/	72/72/	45/45/
Русскій яз....	31	41	42	40	67	73	46
Педагогика....	-	-	-	-	-	-	46
Ариѳметика....	38	41	43	43	-	-	45
Алгебра.....	-	-	-	-	69	70	43
Геометрія....	-	-	-	-	69	71	45
Физика.....	-	-	-	-	-	74	45
Исторія.....	-	42	43	40	66	72	44
Географія....	37	41	45	44	-	-	46
Гигіена.....	-	-	-	-	-	-	-
Естествовѣд...	-	-	-	42	70	-	-
Нѣмецкій яз...	37 /42/	24 /24/	29 /32/	18/18/	30 /37/	36/37/	26/26/
Французскій яз...	37 /40/	27 /28/	22 /24/	17/18/	21 /23/	20/20/	13/13/
Рисованіе....	42 /42/	42 /42/	45 /45/	38/38/	30 /30/	38/38/	24/24/
Чистописаніе..	42	42	45	45	-	-	-
Рукодѣліе....	40	42	45	45	71 /72/	76	-
б/По всѣмъ предметамъ...	30	40	40	38	61	69	43

Ведамасць аб колькасці навучэнцаў у Брэсцкай прагімназіі, 1873 г.

*Вѣдомость
числа учащихся въ Брестской Прогимназии по
временамъ вѣдомости и словеснымъ извѣщаніямъ за 1873 годъ.*

196

Названіе учебнаго заведения	№ 1 ^{ый} Мѣсяцъ 1873 года		№ вѣдомости о вѣдомости					№ словеснымъ извѣщаніямъ					Вывѣданный въ отчетномъ году			
	Июль	Августъ	Июль	Августъ	Сентябрь	Октябрь	Ноябрь	Декабрь	Январь	Февраль	Мартъ	Апрѣль	Май	Июнь	Июль	Августъ
Брестская мужская прогимназія съ приготовительными классами	158	157	65	54	7	28	3	85	14	46	6	6	22	13		
Въ Прогимназіи	138	124	49	44	4	23	1	67	9	41	4	3	22	13		
Въ приготовительныхъ классахъ	20	33	16	7	3	5	2	18	5	5	2	3				

Исполнительный директоръ прогимназіи И. Мамонтовъ

Штатъ пятиклассныхъ прогимназій Виленскаго навучальнаго округа, 1911 г.

Ш Т А Т Ъ 21

ПЯТИКЛАССНЫХЪ ПРОГИМНАЗІЙ ВЪ ВИЛЕНСКОМЪ УЧЕБНОМЪ ОКРУГѢ.

	Число лицъ.	Содержаніе въ годъ.		КЛАССЫ И РЯДЫ.		
		Одному.	Всѣмъ.	По должности.	По штату на мѣсяцъ.	По пенсїи.
		Р у б л и.				
Инспектору при казенной квартирѣ	1	700	700	VIII	VIII	По учебной службѣ.
Законоучителямъ православнаго и римско-католическаго исповѣданія.	2	250	500	—	—	
Старшимъ учителямъ	4	600	2,400	IX	IX	
Младшимъ учителямъ: латинскаго языка и русской грамматики	1	550	550	X	X	
нѣмецкаго и французскаго языковъ	2	450	900	X	X	
Учителю рисованія, черченія и чистописанія	1	400	400	XII	X	VIII
На наемъ писца и канцелярскіе расходы	—	—	150			
На бібліотеку и учебныя пособия	—	—	160			
На награды ученикамъ.	—	—	40			
На содержаніе дома, служителей и хозяйственныя расходы.	—	—	650			
Итого	11	—	6,450			

Примѣчаніе. На основаніи сего штата учреждаются пятиклассныя прогимназіи въ городѣ Вильнѣ, въ городѣ Тельшахъ, Ковенской губерніи, въ городѣ Брестъ-Литовскъ Гродненской губерніи, въ городѣ Бобруйскъ Минской губерніи, съ отпускомъ на всѣ четыре прогимназіи 25,800 рублей въ годъ.

ВУЧЫЛІШЧА

and far
ment of
hand and
Domini 1897.

Сводный список границъ въ уездныхъ землехъ состоящихъ въ имении Гродзенской губернии уездныхъ

Видъ земель	№ 1-го		По сиротскому уезду					По сельскому уезду					
	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	
Гродзенская Губернская	333	"	117	115	10	6	65	200	20	33	23	2	
Гродзенская Губернская	50	"	18	18	1	"	13	25	3	13	9	"	
Гродзенская Губернская	100	"	55	24	"	"	20	8	35	4	24	35	12
Гродзенская Губернская	50	"	25	24	"	"	1	4	"	15	31	"	
Гродзенская Губернская	55	"	24	25	"	"	1	21	1	14	4	2	
Гродзенская Губернская	28	"	6	14	"	"	3	2	10	"	6	12	"
Итого...	213	"	115	28	"	"	23	12	70	5	59	25	14
Частные земельные участки													
№ 1-й влад. в-д-ца		33	3	3	"	"	24	7	"	26	"	"	
№ 2-й влад. в-д-ца		14	3	3	"	"	13	5	"	14	"	"	
№ 3-й влад. в-д-ца		11	4	4	"	"	7	6	"	11	"	"	
Итого...		64	10	10	"	"	44	18	"	51	"	"	

Видъ земель	№ 1-го		По сиротскому уезду					По сельскому уезду				
	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.	Адресъ	1873г.
Колхозная сиротская уездная												
Гродзенская												
Гродзенская	183	"	"	"	"	"	"	"	"	183	"	"
Гродзенская	124	"	"	"	"	"	"	"	"	124	"	"
Гродзенская	40	"	"	"	"	"	"	"	"	40	"	"
Итого...	347	"	"	"	"	"	"	"	"	347	"	"
Частные земельные участки												
В сиротской уездной												
Гродзенская	55	"	"	"	"	"	"	"	"	55	"	"
В с. Тружановъ	30	"	"	"	"	"	"	"	"	30	"	"
Итого...	85	"	"	"	"	"	"	"	"	85	"	"
В Гродзенской уездной												
Гродзенская	65	"	"	"	"	"	"	"	"	65	"	"
В Тружановъ												
Гродзенской	239	"	"	"	"	"	"	"	"	239	"	"
Гродзенской	255	"	"	"	"	"	"	"	"	255	"	"
Гродзенской	40	"	"	"	"	"	"	"	"	40	"	"
Итого...	579	"	"	"	"	"	"	"	"	579	"	"
В Гродзенской уездной												
Гродзенская	98	"	"	"	"	"	"	"	"	98	"	"
Итого...	112	"	"	"	"	"	"	"	"	112	"	"

Звѣстки аб колькасці навучэнцаў у навучальных установах якія знаходзяцца ў падпарадкаванні Гродзенскай дырэкцыі вучылішчаў, 1873 г.

За сиротской уездной, Гродзенской уездной, Тружановъ

Гродзенская реальная вучылішча

ГРОДНО.
GRODNO.

Реальное училище Цесаревича Алексѣя.
Szkoła realna Cesarzewicza Aleksieja.

**Фрагмент пратакола пасяджэння
Гродзенскай гарадской думы аб адкрыцці ў
г. Гродна рэальнага вучылішча, 1902 г.**

183

По возбудженному ходатайству об открытии в г. Гродно сред-
него учебного заведения.

Копія
АК

ЖУРНАЛЪ № 66.
ОЧЕРЕДНАГО ЗАСѢДАНІЯ
ГРОДНЕНСКОЙ ГОРОДСКОЙ ДУМЫ.
24 мая 1902 года.

Собрание, въ составѣ двадцати членовъ, въ числѣ которыхъ
подъ председательствомъ Городскаго Головы, СЛУШАЛИ: докладъ
Городской Управы о ходатайствѣ С. Сударманова 17 мая
этого года за № 1068 предложившаго внести на обсужде-
ніе Городской Думы вопросъ по возбудженному ходатай-
ству об открытіи въ г. Гродно другаго среднего
учебнаго заведения - о типѣ таковаго. Городская Дума въ
собраніи 18 октября 1899 года, постановила возбудитъ хо-
датайство об открытіи въ г. Гродно реального училища,
какъ даннаго прикладнаго знанія и права на поступаніе
въ высшія спеціалныя учебныя заведения, и приняла на себя
обязательство, въ случаѣ удовлетворенія этого ходатай-
ства, отвѣститъ постройку здания училища свобод-
ный городской плацъ при Александровской улицѣ, про-
странствомъ до 12.00 кв. саж. и ассигновать изъ средствъ
города одну треть суммы, потребной на постройку ука-
заннаго здания. Въ возбудившемъ постановленіи Думы отъ
24 августа 1901 года разсмотрѣвъ проектъ города въ постройку
зданія опредѣлены въ 25.000 рублей. Ходатайство свое Ду-
ма мотивировала тѣмъ, что на 826924 душъ мужского
пола въ Гродненской губерніи имѣется только два сред-
нихъ учебныхъ заведения (Гродненская гимназія и Бѣло-

**Вѣдамасць аб прыходскіх вучылішчах у
Гродзенскай губерні, 1864 г.**

ВѢДОМОСТЬ
о Приходскихъ Училищахъ Гродненской губерніи.

Въ г. Гроднѣ:	Двухклассное народное училище.	
— — —	Одноклассное приходское училище при евангелическо-лютеранской церкви.	
— — Слоимы:	Приготовительный классъ при дворянскомъ уѣздномъ училищѣ.	
— — —	Замостское одноклассное приходское училище на форштадтѣ города Слоими.	
— м. Индурѣ:	Одноклассное приходское училище.	
— — Великой-Берестовицѣ:	Одноклассное приходское училище.	
— — Крикахъ:	Одноклассное приходское училище.	
— — Верцманькахъ:	Одноклассное — —	
— г. Сокожѣ:	Одноклассное — —	
— м. Суховоли:	Одноклассное — —	
— — Одельскѣ:	Одноклассное — —	
— г. Волковыскѣ:	Одноклассное — —	
— м. Изабелинѣ:	Одноклассное — —	
— — Росси:	Одноклассное — —	
— — Верейкахъ:	Двухклассное — —	
— — Свислочи:	Приготовительный классъ при Прогимназіи.	
— — Сельцѣ:	Одноклассное приходское училище.	
— г. Бѣлоостоки:	Приготовительный классъ при Гимназіи.	
— — —	училище при Лютеранской церкви.	
— м. Гонюндзѣ:	Одноклассное приходское училище.	
— — Хорошцѣ:	Одноклассное — —	
— — —	Церковное училище при Лютеранской церкви.	
— — Кнышинѣ:	Одноклассное приходское училище.	
— — —	Церковное училище при Лютеранской церкви.	
— — Тростянахъ:	Одноклассное приходское училище.	
— — Супраслѣ:	Церковное училище при Лютеранской церкви.	
— — Михаловѣ:	Церковное училище — — — —	
— — Добрыневѣ:	Церковное училище — — — —	
— г. Дрогичинѣ:	Приготовительный классъ при дворянскомъ уѣздномъ училищѣ.	
— — Бѣльскѣ:	Двухклассное приходское училище.	
— м. Квещеляхъ:	Одноклассное — —	
— — Мельникахъ:	Одноклассное — —	
— — Нарвѣ:	Одноклассное — —	
— — Цѣхановцѣ:	Церковное училище при Лютеранской церкви.	
— г. Брестъ-Литовскѣ:	Приготовительный классъ при дворянскомъ уѣздномъ училищѣ.	
— м. Мелечицахъ:	Одноклассное приходское училище.	
— г. Кобринѣ:	Одноклассное — —	
— м. Городцѣ:	Сельское народное училище.	

НАРОДНЫЯ ВУЧЫЛІШЧЫ ГРОДЗЕНСКОЙ ГУБЕРНІ

Списокъ народныхъ училищъ Виленской Дырэкціи. 1862

№	название училища	Въ какомъ году открыто училище	кто въ училищѣ преподавалъ
<u>Гродзенскаго губерніи Гродзенскаго уезда.</u>			
1	Скадзельскае	1862	Свѣцк. Францъ Кошицкій
2	Рафайловскае	"	Свѣцк. Францъ Ширинскій
3	Скадзельскае	"	" Петръ Ошмянскій
4	Кашотковскае	"	Свѣцк. Францъ Вярняцкій
5	Сатанское	"	Свѣцк. Францъ Маранковскій
6	Кашотковскае	1863	Дьячокъ Ерasmusъ Барановскій
7	Суринское	"	Колл. Францъ Ширинскій
8	Суринское	"	Свѣцк. Алекс. Пилушевскій
9	Суринское	"	" Францъ Лоранко
10	Славинское	"	Свѣцк. Францъ Карлевскій
11	Крынское	"	" Ариморій Проневскій
12	Суринское	"	" Адамъ Славинскій
<u>Волковыскаго уезда.</u>			
13	Славинское	1862	Свѣцк. Савва Курьяновскій
14	Славинское	"	" Матвій Комлевскій
15	Славинское	"	" Кирилъ Ширинскій
16	Новодеульскае	"	" Мартинъ Прокоповскій
17	Суринское	"	Колл. Куръ Свѣцк. Францъ Данковскій
18	Славинское	"	Свѣцк. Францъ Комлевскій
19	Суринское	"	Колл. Куръ Свѣцк. Францъ Данковскій
20	Славинское	"	Свѣцк. Францъ Комлевскій
21	Славинское	"	Свѣцк. Францъ Комлевскій
22	Славинское	"	Свѣцк. Францъ Комлевскій

1863

53	Суринское	1863	Свѣцк. Францъ Комлевскій
54	Суринское	"	" Матвій Комлевскій
55	Суринское	"	" Матвій Комлевскій
56	Суринское	"	" Матвій Комлевскій
57	Суринское	"	" Матвій Комлевскій
<u>Миньскаго уезда.</u>			
58	Суринское	1862	Свѣцк. Францъ Комлевскій
59	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
60	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
61	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
62	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
63	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
64	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
65	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
66	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
67	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
68	Суринское	1863	Свѣцк. Францъ Комлевскій
69	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
70	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
71	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
72	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
73	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
74	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
75	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
76	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
<u>Кобринскаго уезда.</u>			
77	Суринское	1862	Свѣцк. Францъ Комлевскій
78	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
79	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
80	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій
81	Суринское	"	" Францъ Курьяновскій

15

Фрагменты списка народных вучылішчаў Віленскай дырэкцыі, 1862 г.

**Фрагмент інструкції народным
настаўнікам Віленскай навучальнай акругі,
1858 г.**

Кв № 5554. Задачами Рур. Могил.
Училищ.

И Н С Т Р У К Ц И Я

**народнымъ учителямъ Виленскаго учебнаго
округа.**

§ 1. Настоящею инструкціею опредѣляются: I. Общія правила, которыя долженъ соблюдать учитель при производствѣ обученія въ школь. II. Обязанности учителя: а) по учебной части, б) по воспитательной части, в) по веденію училищныхъ журналовъ, книгъ и вѣдомостей, г) касательно училищныхъ отдѣленій и по устройству воскресныхъ бесѣдъ. III. Отношенія учителя: а) къ мѣстному обществу и духовенству и б) къ дирекціи народныхъ училищъ.

I. Общія правила, которыя долженъ соблюдать учитель при производствѣ обученія въ школь.

§ 2. Ученіе въ народныхъ училищахъ открывается 1 сентября и продолжается по 1 мая.

§ 3. Предъ открытіемъ ученія, для своевременнаго сбора учениковъ въ училище, учитель проситъ мѣстнаго законоучителя и волостное правленіе оповѣстить родителей о днѣ открытія ученія.

§ 4. Въ народномъ училищѣ классъ, по степени познаній учащихся и соответственно учебнымъ программамъ, раздѣляется на три отдѣленія.

§ 5. Каждое отдѣленіе должно сидѣть особо, не смѣшиваясь съ другими; дѣвочки должны быть посажены отдѣльно отъ мальчиковъ.

§ 6. Ученіе ежедневно начинается и оканчивается молитвою, которую ученики читаютъ внятно, по очереди, или поютъ хоромъ.

§ 7. Занятія съ учениками должны ежедневно продолжаться шесть часовъ, съ раздѣленіемъ ихъ на четыре урока предобѣденныхъ и два послѣобѣденныхъ, съ краткими отдыхами не болѣе, 10 минутъ, послѣ каждаго урока.

§ 8. При распредѣленіи уроковъ по днямъ и часамъ учитель долженъ сообразоваться съ прилагаемымъ при семъ примѣрнымъ росписаніемъ уроковъ для всѣхъ трехъ отдѣленій; впрочемъ, по мѣстнымъ обстоятельствамъ, въ этомъ росписаніи могутъ быть дѣлаемы измѣненія, съ тѣмъ однако, чтобы всѣ три отдѣленія постоянно были заняты одновременно и при этомъ одно другому не мѣшали.

**Паведамленне ваеннага начальніка г.
Слонім губернатарам г. Гродна аб адкрыцці
Слонімскага народнага вучылішча, 1864 г.**

**ВОЕННЫЙ
НАЧАЛЬНИКЪ
Города Слонима
съ
уѣздомъ.**

Въ уѣздъ 15 дня 1864 года.

№ 2364

г. слонимъ.

*Въ окончаніи вѣд.
Слонимъ 15го сеп.
Августа Народнаго
Училища.*

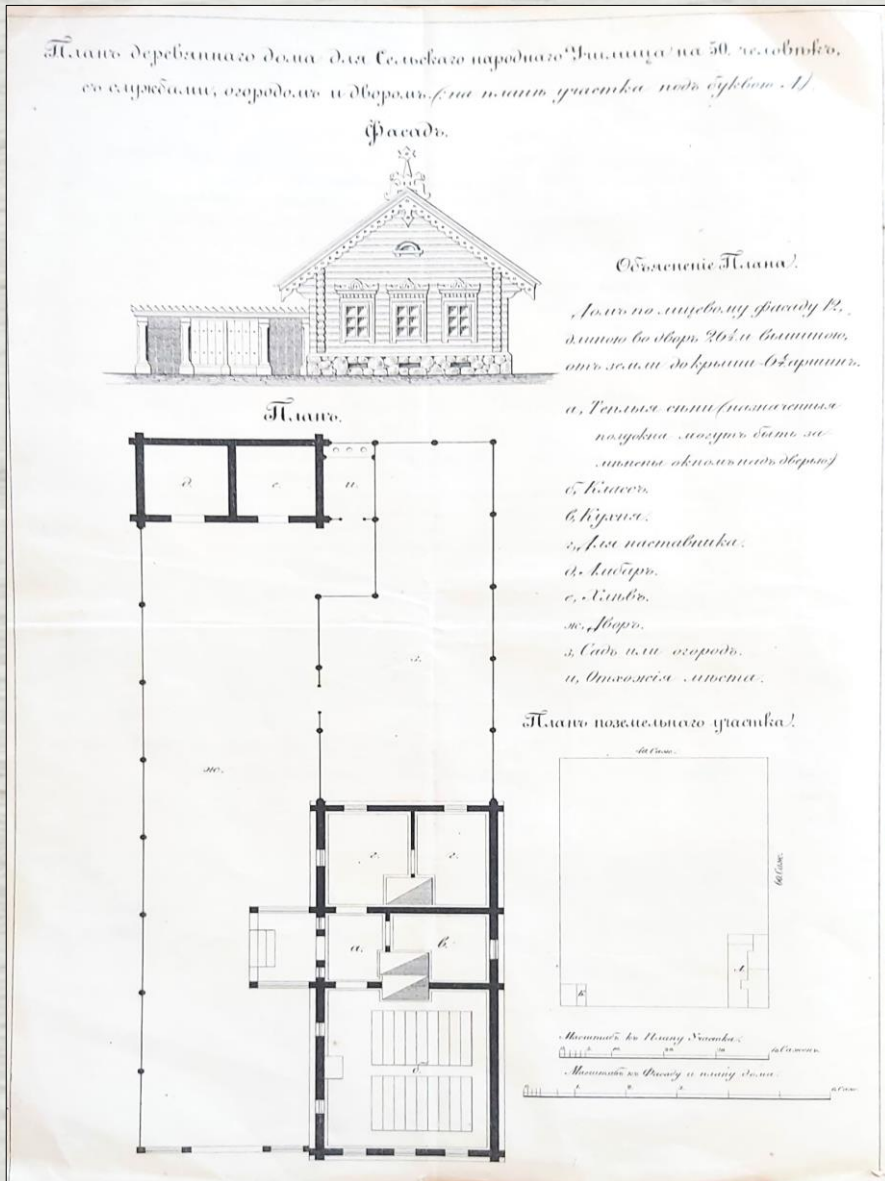
Р. Д.
28/11

*Господиному Военному
Губернатору Города
Гродно и Гродненскому
Губернаторскому Губернатору*

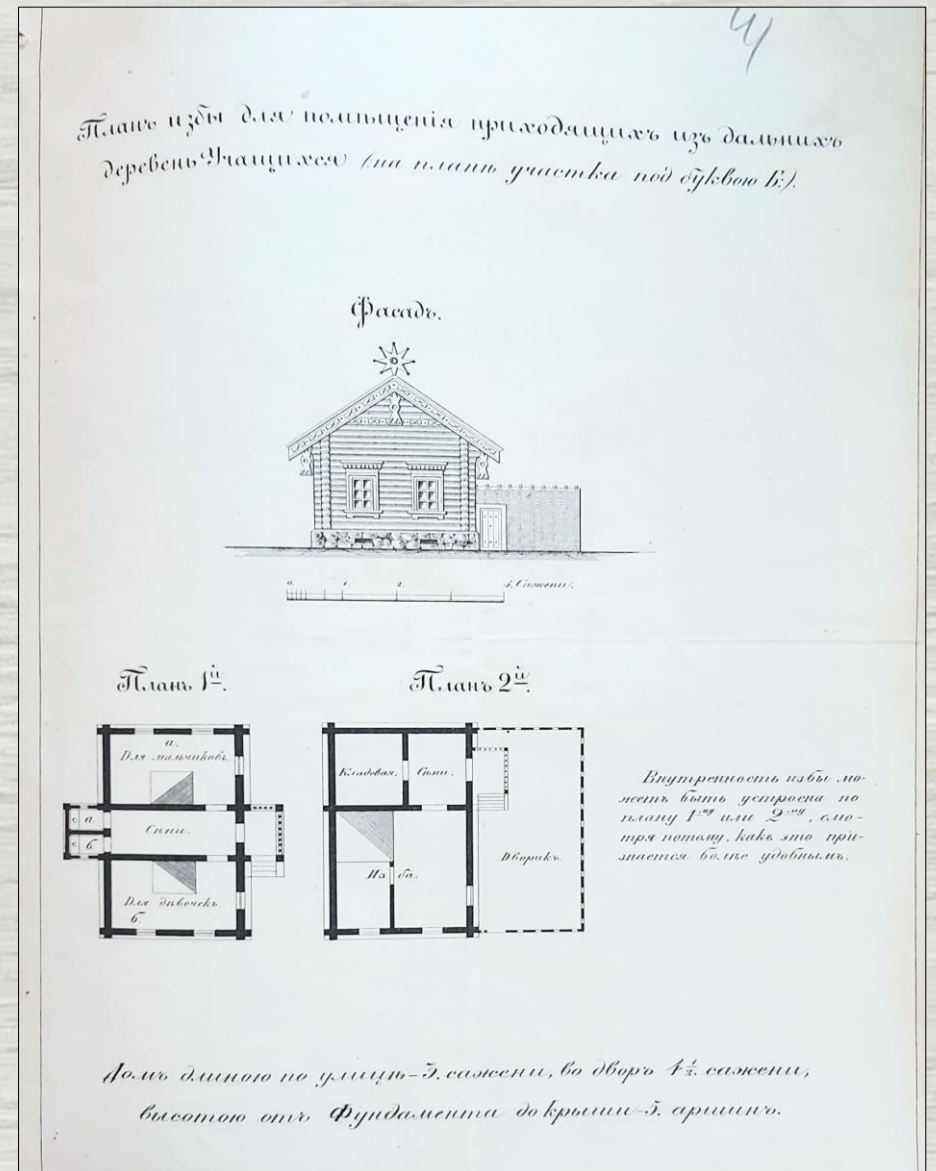
Пановому

*Въ сего Августа, въ уѣздъ
Слонимскій Пребрѣнный
Губернатору, - въ присутствіи
собранія именованнаго, Уезднаго
Мѣстнаго и именованнаго
Дружескаго, како воевода
и тако в Гродненскій,
- востановлено въ г.
Слонимскій Народнаго Училища.
Передъ именованнаго
и именованнаго Слонимскаго
и именованнаго Уезднаго
Училища Директоръ
Краснаго свѣта и именованнаго
Краснаго свѣта Канцелярскій
Училища Губернаторскаго съ*

План драўлянага дома для сельскага народнага вучылішча 50 чалавек, 1864 г.

План хаты для памяшкання навучэнцаў, якія прыходзяць з далёкіх вёсак, 1864 г.

План хаты для размяшчэння вучняў, якія прыходзяць з далёкіх вёсак, 1864 г.

56

Копія

Устава

Гродненскага Александровскага ремесленнага училища.

1.

Цель учреждения Гродненскаго Александровскаго Ремесленнаго училища, заключается в предоставлении детям вельких сословий Гродненской губернии возможности, безъ разрывя въроисповѣданій, приобрести практическія познанія въ производствѣ ремесла, преимущественно къ потребностямъ земледѣлія и сельскаго хозяйства.

2.

Гродненское Александровское ремесленное училище поименовано въ 2. Гродно, въ домѣ устроенномъ на пожертвованіяхъ дворянствами Гродненской губернии сумми, въ память двадцати пятилѣтія Царствованія Государя Императора Александра II. - Содержаніе училища обезпечивается опредѣленными на сей предметъ ежегодными пособіями городскихъ Обществъ губернии, а именно: Гродненскаго в 2000 руб., Волковыскаго 180 руб., Пружанскаго 100 руб., Слонимскаго 700 руб., Станиславскаго 300 руб., и платою за право обученія учениковъ. -

3.

На проценты отъ пожертвованнаго крестьянами Гродненской губернии въ пользу училища капитала, съ Высочайшаго соизволенія на.

56 и

званнаго фондомъ Имени Императора Александра II, а равно отъ суммъ штемпельныхъ приписанныхъ къ суму фонду, употребляютъ для пачинки пансіонеровъ изъ крестьянъ означенной губерніи такое число стипендій, считая по 150 руб. каждому, како окажется возможнымъ по мѣрѣ возрастанія капитала и процентовъ. -

4.

Крѣпостные пансіонеры содержащихся на счетѣ крестьянскихъ суммъ, могутъ по желанію гостить лишь, а также Общество, земскихъ и другихъ учрежденій, поступать ученики въ качествѣ пачинки пансіонеровъ съ ежегодной платою по 150 руб.

5.

Съ приходящихъ учениковъ, обучающихся ремеслу, плата взимается по 50 рублей въ годъ. -

6.

Плата какъ за пансіонеровъ, такъ и съ приходящихъ учениковъ вносится за полъ года въпередъ, и ни въ какомъ случаѣ возврату не подлежитъ. -

7.

Полные пансіонеры, по своему содержанию, поимено, одеждѣ, обуви и проч. обезпечиваются средствами училища. Приходящие ученики крѣпостные, платою не пользуются. -

8.

Поступать въ училище какъ пансіонеры, такъ и приходящие могутъ только достигшіе готифу надъ пятилѣтняго возраста. -

9.

Срокъ для ученія каждого ремесла назначенъ четырехлѣтній. Если ученикъ пожелаетъ

57

остаться для усовершенствованія въ ремеслѣ на добѣе число лѣтъ, то это дозволяется ему съ разрѣшенія Совета. -

10.

Между учениками каждаго выпуска, окончившими полный курсъ обученія, дѣлится, по усмотрѣнію Попечительнаго Совета училища, отъ 15 до 25% съ суммъ истой придачи, отъ производства ремесла за послѣдній годъ ихъ пребыванія въ училищѣ. -

Учебная часть

11.

Въ училищѣ принимаются мальчики, окончившие курсъ въ сельскихъ, приходскихъ и начальныхъ городскихъ училищахъ, а также получившіе домашнее воспитаніе съ познаніями не ниже обучавшихся въ упомянутыхъ заведеніяхъ. Мальчики, обучавшіеся въ дѣтскихъ, уездныхъ училищахъ и другихъ подобныхъ учебныхъ заведеніяхъ, принимаются безъ испытанія по окончаніи первыхъ двухъ классовъ. -

12.

Ученики, по окончаніи обученія мастерскими, получаютъ отъ училища Аттестатъ о полученныхъ ими успѣхахъ и поведеніи. Отлично окончившіе полный курсъ, при хорошихъ поведеніи удостоиваются, по опредѣленію Попечительнаго Совета училища, званія мастера, того мастерства, какому обучались въ училищѣ; окончившіе курсъ съ успѣхами удостоиваются званія помощника свѣдѣтельства на званіе подмастерья. -

Выхаванню і адукацыі падрастаючага пакалення ў мінулыя стагоддзі чалавецтва заўсёды надавала сваю ўвагу і час, робячы акцэнты на важныя для сваёй эпохі каштоўнасці і прыярытэты. І ў кожным часовым перыядзе былі свае асаблівасці, свае наватарствы, свае нюансы, шмат з якіх не страціла сваёй актуальнасці і цяпер. Нельга не пагадзіцца са словамі члена вучонага камітэта пры Галоўным упраўленні вучылішчаў спадара А.Г. Уласава, выказанымі ў далёкім 1863 г. на адным з пасяджэнняў па абмеркаванні статута гімназій і прагімназій: «должно принимать в расчёт не количество, но качества знания, развитие индивидуального характера, самостоятельности и ясного взгляда на вещи. Чувства истинной чести, прямота и благородство души должны быть основанием всякого воспитания и обучения». Толькі пры гэтых умовах, мы можам атрымаць у выніку паўнаважнае і прагрэсіўнае грамадства, з высокімі маральнымі, культурнымі і духоўнымі каштоўнасцямі.

